

VI III II - 292

ВІСТНИК

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО

МУЗЕЮ-АРХІВУ

ПРИ УКРАЇНСЬКОМУ ІНСТИТУТІ ГРОМАДОЗНАВСТВА
У ПРАЗИ

0-4-0
129

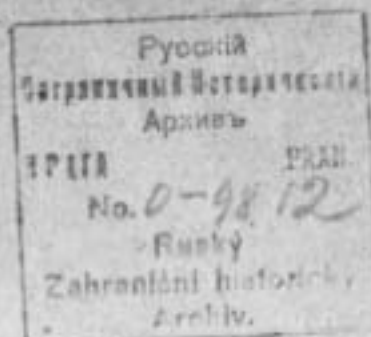
4

1

На правах рукопису.

В І С Т Н И К

**Українського Національного
Музею - Архіву
при Україн. Інстит. Громадознавства
в Празі.**

Редагує Колегія

Ч. I.

1928

П р а г а

**Видання Українського Національного Музею-Архіву
при Укр. Інст. Громадознав. в Празі.**

З М І С Т.

Від редакції - "Український Національний Музей-Архів".

"Органи Музею-Архіву та їх праця"-інж.С.Везручкова.

"Наші завдання в охороні пам'яток"- М.Обідний.

"Пресові пам'ятки" ..... Арк.Животко.

"Діло про спогадки з військових часів" - Генштабу, Генерал В.Петрів.

"З мартирології українських пам'яток на еміграції"-
М.Обідний.

"Альбом уніформи українського війська з часів визвольної боротьби 1917-1921 р.р..... М.Витинський.

"Охорона військових могил" ..... М.Обідний.

З перегляду збірок Музею-Архіву: а/відділ документів
б/відділ музейний
в/відділ пресовий

Із життя й праці Музею-Архіву.

"Правила передачі матеріалів до Музею-Архіву".

"Список осіб, що спричинилися до поповнення збірок Музею-Архіву".

Х р о н і к а.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
МУЗЕЙ-АРХІВ.

Не треба доводити значіння музеїв і архівів, як установ, що зберігають пам'ятки в історії культури й цивілізації людства.

Величезна роль цих культурних установ є очевидною. Тим більшого значіння набирають музеї, архіви, бібліотеки для тих народів, що в примітивно-етнографічній, неорганізованій масі стремлять до завоювання собі належного місця в історії культури людства, змагаються за державно-політичне існування, хочуть вийти з соціально-аморфного стану та організувати своє повне суспільство, в якому в усіх галузях народнього господарства працюють члени своєї нації.

Наслідком державно-політичного поневолення Український народ майже весь на всіх землях України зведений на положення селян і робітників, тому що протягом часу всі вищі набли культурно-господарського становища на Україні обсіли сусіди-переможці. Боротьба українців за свій культурний, господарський і політичний добробут з різною інтенсивністю провадилась і провадиться весь час. Український народ більше, ніж який инший потребує мати свої власні національні музеї, архіви, бібліотеки, в яких би було зібрано матеріали, по можливості, за всі фази й періоди його історії, як з погляду культурного, так економічного й політичного.

Останнє десятиліття, що відзначилось пробудженням обездоленого нашого народу і його активною боротьбою за доцільне й національне визволення, за створення власної держави являється одним із найважливіших періодів за весь час історичного існування укр. нації. Він дав багато того, що мусть бути зховано для відома майбутніх поколінь. Тим часом значна частина активних учасників великих подій опинилась за межами України, творячи собою лави еміграції, розпоросеї по різних державах і містах. Тому навірїла потреба організувати на еміграції установу, яка б зібрала розкидані по цілїм світі історичні пам'ятки відродження України.

З цією метою Укр. Гром. Комітет в році 1923 організував Укр. Нац. Музей-Архів.

В році 1925 з припиненням діяльності Укр. Гром. Комітету Музей-Архів став окремою інституцією при Укр. Інституті Громадознавства.

Перші роки свого існування Музей-Архів переважно зібрав в дар пресу, документи, мемуари і музейні експонати. Велика кількість музейного й архівного майна була зібрана за р.р. 1923-1927. Приплив матеріялів все збільшувався. Виникла потреба переглянути, систематизувати їх, щоб надалі збирати матеріяли, які б доповнювали збірки Музей-Архіву. Для цього була збільшена кількість співробітників.

Зібрані за 5 років музейні й архівні матеріяли вже систематизовані. З березня цього року Музей-Архів два рази на тиж-

день є відкритий для відвідування й користування пресою та документами, де українці й чужинці користуються для своїх наукових студій, маючи можливість користуватись з єдиних тут, за кордоном, упорядкованих архівних збірок українських документів і преси. Приплив матеріалів і тепер не зменшується. Одержуються великі партії документів і преси з Америки, Франції і других земель, куди загнала лиха доля українських емігрантів. Спостерігається не аби яке зацікавлення українського громадянства Музеєм-Архівом. Це надає енергії й морального задоволення ініціаторам та співробітникам і в цій ділянці культурної праці укр. народу.

Щоб підтримувати зв'язок з укр. громадянством в цілях інформації та координації праці по збиранню й охороні пам'яток нашої історії і культури, виникла потреба видавати Вістник Музею-Архіву, який має стати посередником між Музеєм-Архівом і його прихильниками, підтримувати в широких масах укр. громадянства зацікавлення справою охорони пам'яток які так безоглядно нищились в часи недавніх війн на Україні і які ще й до тепер в великій кількості є розпорошені в приватних руках українців, де вони не можуть бути належно схоронені та опрацьовані.

Наша мета - всі історичні документи й пам'ятки зібрати до Музею-Архіву, систематизувати й належно схоронити їх до того часу, коли можна буде перевезти на вільну укр. територію, де б вони доповнили загальну збірку укр. культурних і історичних пам'яток.

ОРГАНИ МУЗЕЮ-АРХІВУ
ТА ЇХ ПРАЦЯ.

Український Національний Музей-Архів є окремим закладом при Українським Інституті Громадознавства, підпорядкованим Кураторії Інституту.

Господарською й загально-адміністративною частиною відає Рада Музею-Архіву в складі: а/Директора Музею-Архіву, б/представника Закорд.Справ Ч.С.Р., в/Представника Дирекції Інституту Громадознавства, г/спеціально запрошених в разі потреби компетентних осіб /останні з дорадчим голосом/.

Рада розв'язує всі питання господарського характеру, встановляє розпорядок в Музею-Архіві, порядок збирання, купівлю, переховування й опрацювання матеріалів, то що.

Засідання Ради Музею відбуваються звичайно І раз на тиждень; на цих засіданнях розв'язуються питання адміністративно-господарського характеру, затверджується купівля матеріалів, що вже оцінені Науковою Колегією.

Наукова Колегія має своїм завданням розгляд і оцінку на основі наукової експертизи матеріалів, запропонованих Музею-Архіву, а також розробляє план праці Музею-Архіву та систематизації матеріалів з погляду наукового.

Наукова Колегія складається з Голови, обраного Кураторією Інституту, з представника від Дирекції Інституту, запрошеного Головою Наукової Колегії за згодою Ради Музею Архіву, членів-експертів та Директора Музею-Архіву.

В даний момент Наукова Колегія працює в такому складі: С. Шелухин - сенатор, професор Укр. Універс. в Празі. Голова Наукової Колегії - експерт матеріалів загально політичних. Л. Вілецький - професор Укр. Педагогічного Інституту в Празі - експерт матеріалів літературних. С. Русова - проф. Українського Педагогічного Інституту в Празі - експерт матеріалів культурно-педагогічних. В. Січинський Др. Доцент Укр. Педагог. Інституту - рамограф і експерт матеріалів мистецьких. В. Петрів - генерал Ген. Штабу, лектор Укр. Педагог. Інституту, - експерт матеріалів військових. В. Приходько, секретар Колегії, лектор Україн. Господ. Академії, експерт матеріалів громадсько-політичних. С. Бородаєвський, проф. Укр. Університету і Укр. Госп. Академії в Подєбрадах - експерт матеріалів економічно-кооперативних.

Засідання Наукової Колегії відбуваються звичайно 1 раз на місяць. Коли ж збирається велика кількість матеріалів для наукової оцінки, тоді засідання призначаються частіше.

Виконавчим Органом Муз.-Архіву є: Директор Музею-Архіву призначений Кураторією Інституту Н. Ян. Григорійв, Секретар інженер С. Безручкова та Кустос М. Обідний.

Урядування в Муз.-Архіві провадиться щодня від 9 до 3 год. Два рази на тиждень Музей-Архів відчинено для відвідування та наукової розробки матеріалів.

С. Б е з р у ч к о в а.

Михайло Обідний.

НАШІ ЗАВДАННЯ В ОХОРОНІ ПАМ'ЯТОК.

Серед бурь і негод, серед одноманітного буденного життя, серед важкого сумного життя на еміграції ми не можемо і не сміємо забувати про пам'ятки з недавньої великої революції українського народу, як не сміємо забувати про самі події.

Живі свідки, учасники й очевидці визвольної боротьби один за одним сходять із життєвої арени і тому лише пам'ятки, лише одні пам'ятки перекажуть майбутнім поколінням про те, що діялося.

А тим часом пам'ятки гинуть, гинуть на українських землях, гинуть на еміграції, гинуть в руках чужинців, гинуть масово, гинуть безслідно.

Не вперший раз ми забираємо слово на цю тему, не вперший раз кричимо про нищення пам'яток, не вперший раз наводимо факти нищення пам'яток, але... всіх пам'ятки нищать і нищать далі.

Немає де правди діти, час од часу озиваються всіляки "виразники" волі українського народу і претенденти на таких "виразників", але вони не обізвуться й словом в оборону загибавчих національних скарбів.

Здається, що нашими пам'ятками опікуються немов лише одні вобогги, які старанно збирають, навіть скуповують, а далі... все що ориєне для них пильно хоронять, до некорисне для них фальшують - підробляють, так, щоб стало корисним, а що корисне для

нас - нищать. І це факт, сумний, болючий але правдивий факт.

Для збирання й хоронення на еміграції памяток з визвольної боротьби України р.1923 Український Громадський Комітет заснував у Празі Український Національний Музей-Архів, де за п'ять років зібрано десятки тисяч памяток, але коли переглядаєш ці збірки, то помічаєш, що для освітлення майже кожної події бракує тих чи інших матеріалів. Отже збірки хоча й великі та далеко неповні; потрібно ще колосальної інтензивної праці, праці всього українського громадянства на еміграції, щоби поповнити ці єдині упорядковані по за межами України збірки памяток з визвольного руху українського народу.

Музей-Архів за п'ять років свого існування в Празі все був і буде відчинений для праці всіх українських громадян-емігрантів без різниці, хто до якого угруповання належить; про це свідчать записи в книзі одвідувачів, однак Музей-Архів із свого боку закликає для спільної праці по збиранню памяток до Музею-Архіву також всіх українських громадян.

В першу чергу мусимо подумати, як зібрати до Музею-Архіву ті матеріали, що йдосі знаходяться на руках українських емігрантів, та в різних організаціях і інституціях, а також матеріали бувших українських державних установ.

Але насамперед - чи потрібно збирати й надсилати до Музею Архіву?

Везумовно потрібно і то ось із таких причин: поперше зібрані матеріали в Музеї-Архіві, як в спеціальній інституції кра-

ще схороняться ніж на руках емігрантів. По-друге в Музеї-Архіві зараз працюють і українські і чужоземні вчені над вивченням українського визвольного руху; отже потрібно,щоби про кожну й мало значну подію були зібрані в Музеї-Архіві найповніші відомості, в противному разі та чи инша подія може бути дослідником недооцінена або ще гірше досліджена й освітлена неточно. Які матеріяли слід надсилати до Музею-Архіву ми вазначаємо в окремій відозві, але ще раз повторюємо, що треба надсилати все, що скільки небудь звязане з визвольною боротьбою включно до легітимацій, перепусток то-що, а також матеріяли з життя української еміграції.

Для переведення цієї справи на місцях найкраще було-б обрати в кожній громаді двох-трьох людей, які й занялися-б збіркою матеріялів в певній місцевості чи районі та переслали-б зібране до Музею-Архіву. При започаткуванні на місцях цієї роботи треба одразу-ж повідомити Музей-Архів про те, кому саме доручено збірку памяток. При збиранні памяток треба просить учасників і очевидців визвольної боротьби,щоби кожний з них написав бодай дуже стисло свої спогади про те, що він сам бачив, або чув од людей, від кого чув і що саме чув. Як що не забув, нехай зазначить і місцевість, де подія відбувалася та час, а також хто був свідком при тому. Як писати спогади ми ще надамо докладніші інформації і спеціальну анкету в другому числі Вістника, але особливого вміння для цього не потрібно; нехай кожний чи срілець чи селанин-емігрант пише просто так, як спо-

відає про якусь подію словами. Спогади також слід надсилати до Музею-Архіву чи вкупі із зібраними пам'ятками чи окремо.

Крім пам'яток, треба надсилати до Музею-Архіву й відомості про те, в кого й де є щось із пам'яток на руках чи то в поодиноких осіб чи в організації, коли відомо, то зазначити й адреси їх. Якщо пам'ятки ще кудись на збереження були надіслані, то повідомити Музей-Архів, куди саме й що надіслано.

Також треба подавати до Музею-Архіву відомості про осіб, які попривлащували собі національне добро-пам'ятки й займаються продажом їх в чужі руки.

Архівні та інші матеріали різних організацій та бувших українських державних установ як що не потрібні зараз для поточної роботи, також краще пересилати до Музею-Архіву, маючи на увазі, що Музей-Архів приймає матеріали не лише в дар, а й для тимчасового переховання з тим, що при першій вимозі повертає їх власникові.

Також особам, що опрацювали вже якісь матеріали, скажемо серію документів надрукували в своїх працях, слід було б самі документи переслати до Музею-Архіву і то в інтересах своєї праці, бо коли автори праць не зазначуть, що видруковані ними документи знаходяться в якомусь архіві чи музеї, де кожен може їх переглянути, то не кожен читач прийме на віру автентичність видрукованих документів.

Нарешті українські інституції й організації та поодинокі особи, що займаються збіркою пам'яток з вільної боротьби

українського народу й які через ті чи інші причини переслати до Музею-Архіву свої збірок не можуть, нехай надішлють покажчик зібраних ними матеріялів, а Музей-Архів із свого боку надішле їм покажчик тих матеріялів, що зібрані в Празі. Цим можна в деякій мірі координувати працю по збиранню пам'яток. Також і дослідник легше зорієнтується, де саме і що з пам'яток переховується.

Особи, які зібрані ними матеріяли можуть передати лише за гроші, нехай напишуть про це до Музею-Архіву і зазначать за яку суму й які саме матеріяли хочуть продати. Музей-Архів купує важні й цікаві пам'ятки.

Далі мусимо подумати над тим, як збирати ті українські пам'ятки, що попали до рук чужинців. Насамперед треба збирати і надсилати до Музею-Архіву відомості про такі пам'ятки, а по можливості й свої міркування про те, як ті пам'ятки можна б повернути. Тут треба мати на увазі не лише пам'ятки з сучасної визвольної боротьби, а й пам'ятки за старі часи. Що до пам'яток з визвольної боротьби, то частина їх і то велика частина попала і "державним" і "недержавним" шляхом до сусідніх з Україною держав. Багато з того майна порозтягали різні спекулянти і вже або попродали або збираються за добрі гроші продати, багато архівних матеріялів попало в крамниці на обгортку. Треба вживати всіх заходів, щоб хоча якусь частину цього майна вирвати з чужих рук. Якщо вдасться повернути від чужинців щось із пам'яток сучасної визвольної боротьби, то краще їх переслати

до Музею-Архіву, а коли б переслати зразу неможна було, то надіслати хоча опио чи список матеріалів.

Що-до пам'яток за старі часи, які тим чи иншим шляхом попали до чужоземних архівів, музеїв, бібліотек та до поодиноких осіб, то збиранням докладних відомостей про ці пам'ятки впершу чергу мусить зайнятися українська еміграція, використовувучи нагоду свого перебування в різних державах Європи. До Музею-Архіву вже надіслано ряд відомостей про такі пам'ятки і в цьому напрямку слід провадити роботу далі і то як найінтензивніше, бо спеціально для цього тепер не так легко вибратися когось із наших учених з України закордон.

Що-до зібраних уже пам'яток з сучасної визвольної боротьби в музеях, архівах, бібліотеках та в поодиноких збирачів, то слід звернути увагу і то тепер, поки це живі учасники і очевидці ось на що: в збірках наказів, відозв, закликів, проклямацій і т.н. є велика частина матеріалу сфальшованого, підробленого в цілях провакації супротивника, підробленого так тонко, що нелегко розпізнати вже сьогодні, некажучи про далеке майбутнє, коли неможна буде мати інформацій від живих свідків подій. Приміром берете до рук якусь відозву до українського громадянства, на якій зазначено, що її випускає "Комітет Визволення України", а тим часом коли погляне на неї учасник, який був свідком, коли й де вона була надрукована, то відразу скаже, що відозву видали не українці, а чужинці - якийсь пресовий чи інформаційний відділ чужоземної й ворожої армії.

Отже до таких матеріалів необхідно тепер поробити пояснення, щоби не наражати на труднощі і помилки майбутнього дослідника.

Взагалі ж зібрані матеріали не слід скидати без опрацювання все на одну купу /а ми маємо відомості про такий стан хоронення пам'яток в деяких збірців/ щоби вони прикривалися шилом, вицвітали та мидилися книгоїдами. Справді тоді краде може було б пам'яток і не збирати, бо вони в приватних руках може б хоч як небудь скоронилися.

Арк. Х и в о т к о.

ПРЕСОВІ ПАМ'ЯТКИ.

Досвід людського життя й поступу довів величезне значіння на їх шляху справи збереження всього того, що в той чи інший спосіб відзеркалює в собі поведінку суспільства в його минулому. То є різного роду пам'ятки з пройденого суспільством шляху, а також із життя тих поодиноких людей, що являються не окремими особами, але соціальним явищем.

Кожне суспільство в процесі свого активного життя, а до того-ж часом життя бурхливого що-дня, що-години, що-хвилини залишає безліч тих пам'яток, що характеризують його поведінку на той час. Одною з найбільш цінних таких пам'яток, що-до відзеркалювання життя й поведінки суспільства в наші дні є безперечно пам'ятки, на які довгий час в більшості зверталосся не досить уваги, а подекуди й зовсім не заслуговували вони на ту увагу.

Такими пам'ятками є - п р е с а.

Досить бодай одним оком поглянути, як можна переконатися наскільки цінними є саме ці пам'ятки людського життя, життя того чи іншого суспільства, тої чи іншої його групи.

В них з одного боку чи не найповніше виявляється поведінка суспільства в той чи інший мент його життя, а з другого, як найліпше свідчить про щабель культурного і політичного його розвитку. Все це в свою чергу дає той матеріал, що вказує

собов стежку в життєвій праці, в поступі суспільства на майбутнє. Останнє, головним чином, відбувається через студії минулого, через історичну перспективу його.

Те, що в момент активного життя проходить часто непомітним - стає яскравим, виразним з бігом часу, що служить надзвичайно цінним матеріалом для наукових дослідів, які на основі пройденого накреслюють перспективи поведінки на майбутнє. Таке значіння преси, властиво старої преси, преси минулого часу. Значіння досить поважне в загально-людському житті і не менш поважне в житті поодиноких народів, поодиноких суспільних груп.

Особливо ж великого значіння набирає преса за час життєвих здвигів того чи иншого народу, з часів його /життєвої боротьби/, боротьби соціального й національного визволення. Тому-то одною з поважних справ такого народу є і справа збереження цих пам'яток - дуже цінних для наукових дослідів, для визвольної праці, що спирається на науковий ґрунт, для чого потрібними є відповідні матеріали.

Підводячи думки що-до загального значіння, яке має справа збереження пресових пам'яток до українського життя - мусимо додати до справи збереження, ще й поважну працю в напрямі збирання преси за час визвольної боротьби.

Головним же чином є необхідним звернення нашої уваги на збирання тих пресових матеріалів /газет, журналів/, що в той чи инший спосіб опинилися поза межами українських земель і в ліпшому випадку лежать у поодиноких людей, а в гіршому просто викидаються, як непотрібні. А тим часом можна, иноді на перший погляд не потрібна газетка чи журнальчик, буває дуже цінною пам'яткою, необхідною для праці.

Тому то й для нас, членів того суспільства, членів того народу, що став до визвольної праці, що живе думкою визвольної боротьби, мусить бути не байдужою справа збереження та збирання тих пресових пам'яток, що в той чи инший спосіб опинилися по-за українськими землями і не знаходяться ще у відповідних пресових центрах, якими вільно міг би користуватися кожний, хто працює над питаннями визвольних змагань або студіє життя й боротьбу українського народу від далеких минулих днів і аж до сьогодні.

Не повинна бути байдужою ця справа. Але, чи так воно є в дійсності? На жаль, треба це визнати, українське суспільство ще дуже й дуже далеке від цього. На жаль серед нього багато можна зустріти ще й сьогодні тих, хто дивиться на цю справу, конечно, у визвольних і творчих змаганнях, з усмішкою, розцінюючи її, як забавку аматорів-колекціонерів. Розцінюючи так, звичайно, відповідним способом ці люди реагують і на акції тих "аматорів-диваків". А разом з цим витворюється вже й відповідний погляд і на ті установи, що поставили своїм завданням збирання й збереження пам'яток, а зокрема пам'яток пресових. Є погляд, як на установу малопотрібну, що займається мертвечином в той час, мовляв, коли живе життя кипить. Забу-

вається, що жадний життєвий рух не відбувається *ad hoc*, що кожний крок життєвий причинно вляється з пройденим, що саме кипіння життя є в значній мірі наслідок багаття, яким є добре зібрані й упорядковані пам'ятки взагалі й пресові пам'ятки зокрема.

Обминаючи вже те колосальне значіння для культури й поступу людства, що дають збірки стародавніх друків чи рукописів, через які промовляє до нас людина з часів своєї давнини, досить звернути нашу увагу на те, як ставляться до своїх пам'яток ті народи, що в наші дні йдуть шляхом державно-творчого, суспільно-організованого життя. Кожний крок життя такого народу не гине безслідно. Кожний рух і його вплив залишає свій слід, що відбивається в пам'ятках, що відзеркалюється в пресі й взагалі у друкованому слові. Уважно, в повною свідомість значіння кожної з цих пам'яток, систематично й неупинно провадять працю їх збереження цілий ряд відповідних установ при щирій підтримці й відгуку цілого суспільства та поодиноких його членів, які свідомі того, що тим самим вони вводять до загально-людського життя й поступу свій наріз. Не усмішка й не байдужість, але свідомо й щира підтримка та співпраця, що творять той ґрунт, на якому розгортається наукова будівництво праця народу.

Так навколо. Та не так серед нас. Чи довго треба шукати доказів цьому невідрадному явищу? Досить звернути увагу бодай на таких два факти: 1/наше поводження з пресою минулих днів наших визвольних змагань і 2/становище видавництва, що до збереження поточної преси. Преса минулих днів. Ті пам'ятки, в яких відбився кожний рух визвольних змагань нації, кляси, суспільної групи, культурного поступу, науки - ті, часом надзвичайно цінні пресові матеріали - чи, бодай, в десятій, сотій частині попадають вони до того осередку, де могли-б зберігтися й бути використані в як найліпший спосіб для наукових і студійних праць?

На жаль, треба одверто сказати - ні. Тим більш це сумне - "ні" стосується до тих пресових пам'яток, що чимало їх є поза українськими землями. Байдужість і недоцінювання немов паутинням оповило багатьох і заважає тому, що повинно бути - а саме заважає виконати, власне нажучи, дуже легкий але необхідний обов'язок.

Обов'язком тим є - передача часописів з минулих днів українського життя до пресових осередків, які переважно зєднаними є з архівами /За межами укр. земель є такий пресовий осередок при Укр. Нац. Музею-Архіві у Празі /Чехословаччина//, де кожне число, кожна збірка знайде своє поважне місце, де зберіжеться й розповість багатьом про наш життєвий шлях і наші змагання.

Але того не досить. Чи може бути байдужим для нас справа збирання поточної преси в пресових центрах? Чи не є це конечним в наші дні й в наших умовах життя? Безпереч-

но, таке збирання при свідомому до того відношенню видавництва і редакцій забезпечує по перше - як найліпше збереження й по друге - як найповніше використання преси в цілях освідомлення та наукової праці тих, хто студіє питання національних і соціальних змагань нашого народу. Але на жаль і в данному випадку стоїть на шляху оте, ще й досі непереможене "ні".

На жаль ще й досі багато видавництв байдуже обминають цю справу. А тим часом дуже часто ми буваємо свідками сумних явищ, як наслідком тої байдужости. Так напр., буває, що таке чи инше видавництво в силу різних причин перестав існувати. Поміж тими причинами можна спостерігти як причини матеріального характеру, так політичного - несподіваного, примусового і т.д. У ліпшому випадку при цьому видавництво передасть комплект свого часопису до одного з архивів. Але дуже й дуже часто буває так, що з ліквідацією видавництва цілковито губиться і його часопис. Знайти і зібрати комплект якого буває не тільки назвичайно тяжко, але й неможливо.

Буває це в наслідок того, що така чи инша редакція чи видавництво не вважає потрібним зберігти свій часопис протягом часу його виходу. Іноді, до певної міри, може бути це й зрозумілим особливо, коли взяти на увагу довший час існування часопису. Не кожне наше видавництво має змогу переховувати комплекти свого часопису, та це коли він є напр., щоденником, через брак відповідного для того місця, а навіть помешкання. Але ж в такому разі чи не ліпше подбати про збереження часопису шляхом надсилки кожного числа до пресових центрів, де кожна збірка що-року кожне число часопису знайде для себе і відповідне місце, і відповідний догляд. Зрештою такий спосіб збереження поточної преси, що через певний час стає вже цінною пам'яткою не вимагає а ні зайвих витрат, а ні зайвих обтяжень, а ні витрати зайвого часу, а лише свідомости того, що роля преси не кінчається з припинення її виходу. Але тим часом доводиться з жалем ствердити, що велика кількість видавництв - не рідко видавництв поважних - цілковито байдуже проходять повз це питання, цілковито уникають чи може обминають цей шлях. В наслідок цього чимало зникає й губиться тих часописів, що вже за короткий час набірають кольосального значіння для наукових студій, для праць освідомлюючого характеру, а навіть національного й громадського виховання.

Стаючи на шляху визвольних змагань український нарід, його суспільні групи, поодинокі їх члени, де-б вони не знаходилися мусять зрештою вийти з кута байдужости й недоцінювання одної з головніших справ культурного поступу і методів визвольної творчости.

Мусить так бути! І хочеться сподіватися, що так буде!

Всеволод Петрів,
Генштабу Ген.-Хорунж.

ДЕ ЩО ПРО СПОГАДИ З ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТІВ.

"Та де мені писати! Що я напишу! Що там могу дати цікавого я "тільки молодий старшина". Такі фрази приходиться часто-густо чути від шерогових учасників нашої визвольної боротьби, і між тим від того ж таки самого "тільки молодого старшини" оце недавно я почув змістовне й історично цікаве оповідання.

"Так я ж не маю жадних документів, як же його писати?" Знові відм'яється все той же "тільки молодий старшина".

В своїй історично-дослідчій праці мені довелося перегорнути не одну пачку документів, і тут хочу вказати, яке колосальне значіння має часом такий маленький клаптик паперу, де олівцем "тільки молодий старшина" написав декілька рядків - декілька слів.

У великому бою під Вафангоу /1905 р.росіян проти японців, якось незрозуміло, несподівано з'явилися на правім флангу росіян два полки японців, що вирішили біі. Незрозуміло, бо там на правім флангі оперувала ціла кінна дивізія Міщенка і в її документах - поважної реляції на чотирьох аркушах на блянці штабу дивізії та з генеральськими підписами докладно доводиться про те, що штаб в точно означений час був у Ляошау, а рівнож і точно вказані місця перебування роз'їздів. І там бог знає, як на фланг піхоти напали японці, що одночасно почали стрілянину з гармат і по кінноті. А в тій пачці документів малесенький папірець з таким опішно-нервовим написом: "З гори бачу величезну колону ворожої піхоти, що вже біля 30 хвильни /пересувається/тягнеться по горбі, на схід від Ляошау "корнет В." - Така помітка на клаптику паперу вказує на неточність реляції штабу.

Ціла картина представляється вже нинішні доно, що кіннота спізналася до цього Ляошау й в реляції допущена "неточність". Добре, але ж це повідомлення було написано тоді, а ми ж можемо писати щойно після кількох років. А хто примушує Вас після років писати неправду, а чи ж припускаєте Ви, що це повідомлення було написано під час бою підном відповідаючи дійсному в той час становищу, що воно не є більш-менш перетвореним дійсності в Вашій уяві? Ви думаєте що якась реляція, яку написано зараз же після бою, є завжди цілком правдивою?

Правда в історичному дослідженні так само й правда після суду може бути виявлена лише після зізнання свідків; чим є більше зізнання останніх, тим правда виявляється повніш, виразніш, грубіш! Через те й ми, ті що пишуть і писатимуть нашу історію, хто збирає та збиратиме до неї матеріали, кажемо всім стршинам, козакам, урядовцям, громадянам:- пишіть про події, що знаєте, попов'яйт' загальну скарбницю нашої

історії, складайте матеріали до нашого Музею-Архіву! "

Ви скажете, що забули дату; в такому разі пишуть приблизно, дотримайтесь лишень вірогідності; історик же на підставі й цих даних виявить правду, вкаже точні дати і т.и. Подавайте з пам'яті приблизно час між якоюсь невеличкою подією і подією значною, важливою, всім відомою, й дата таким чином може бути встановлена. Забули, скажім, назву села, тоді вкажіть його місце віддалення та положення від великого, добре відомого для Вас пункту і по низці даних історик встановить місце відбуття події. Хай Вас не стримує ніби неважливість, дрібничковість події, про яку Ви можете писати, бо всі великі події зробили зусилля низки - сотень тисяч окремих зусиль малих гуртків, окремих людей. Історію бо творять малі, які схотіли слухати певних провідних чільних людей а не якраз менші люди, а Ви ж тим самим можете змалювати якраз настрої цих мас, що кінець-кінцем довели до певної історичної кризи.

Може хто з Вас має якийсь документ з минулого часу, записку малюк - фотосграфія, малюнок. Розуміємо, що він для Вас може бути дорогим бо в ним зв'язана частина життя Вашого народу, його історії; але коли Ви сполучите всі ці частини до купи, то самі здивуетесь величчї того малюнка, що з цих окремих дрібних частин, клаптиків паперу вийде.

Тому надсилайте все до Музею-Архіву по можливості в оригіналах, як що ніяк г можете себе офірувати для громади, пришліть хоч стверджений, найліпше урядовий відтиск - копію.

Не знаєте як писати, з чого починати? Зголошуйтеся за вказівками до Музею-Архіву, написавши, про що саме, чи про які часи хотіли би писати. Вказівки будуть.

Незабаром в цьому самому журналі дамо Вам ті початки нашої будови, історії боротьби війська, щоби Ви знали, до якої співпраці ми Вас закликаємо.

Освітлюймо ж нашу історію минулого, як підвалину на майбутнє.

Всі враз - всі вперед !

М. О б і д н и й.

З МАРТИРОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПАМ'ЯТОК НА ЕМІГРАЦІЇ.

Маємо мало, дуже мало відомостей про пам'ятки з безсмертної боротьби українського народу, що /пам'ятки/ залишилися на українських землях. Що з тих пам'яток учілило і в якому вони стані нам не відомо. Зате маємо перед собою повну картину того грізного стану, з якому опинилися пам'ятки великої доби, вивезені на чужину українською еміграцією.

Османні вихід із українських земель /війська і громадянства/ в кінці 1920 р. буквально залиш Польщу і Румунію українськими пам'ятками, головним чином архівними матеріалами, не кажучи вже про те, скільки цінних пам'яток загинуло ще по шляху додому. Розгукані й злидні примушували емігрантів - б. українських урядовців, залишати на приватних помешканнях у поляків архівні матеріали своїх канцелярій і мандрувати світ-за очі чи то далі на захід, чи на південь, пошукуючи праці. Залишені без догляду матеріали пливли десятками пудів до крамниць на обгертку. Були випадки, коли й самі українці-емігранти спродували до крамниць архіви. Одночасно появилася зграя спекулянтів, поляків, які безцеремонно забирали що цікавіше для себе. Кричали й з польських таборів українські воюки - "заберіть звідси наші військові архіви, бо тут пропадуть!" В одному таборі так просто архіви в мішках, ніби за браком місця, повкидали в деревляні підмокли сіни, де проходили козакі обтираючи об мішки мокрі брудні чоботи.

Цікавилися українськими пам'ятками й французи, англійці, американці і де-що вивозили до своїх країв.

Уряд С.Петлюри, що погнав з емігрантами, а фактично в погоню до поляків, не спромігся належно зберігти українські пам'ятки; обмежився лише ухвалою про перевезення їх на "схоронення" до одного польського магната в Кракові. Коли ж проти цього заперестував Начальник Головного Військово-Історичного Музею, то його віддали на поталу польській поліції і він змушений був негайно виїхати з Польщі. Справа про таке поводження з пам'ятками дійшла до відома українських учених у Львові і уряд мусив хитро похоронити свої плани перевезки архівів до Кракова.

Наддніпрянські й галицькі українські вчені, бачучи таке стихійне нищення пам'яток, запропонували урядові С.Петлюри, щоб всі архіви й інші пам'ятки були передані під їх опікування. Уряд з початку на цю пропозицію ніби погодився, було утворено Комітет Музею-Архіву Визволення України, що мав зайнятися організацією самого Музею-Архіву. Уряд приобіцяв передати Комітетові всі архіви й навіть укласти грошову допомогу. Але коли торкнулася справа вивозу з Польщі українських пам'я-

ток десь до Відня чи до Праги на схованку, то уряд відмовився від передачі архівів, бо... це ж було не в інтересах тих, у кого уряд в полоні перебував.

Нищення пам'яток продовжувалося далі, в наслідок чого багато цінніших матеріалів загинуло безслідно.

В цей час в Чехословаччині провадив велику культурну роботу Український Громадський Комітет, який заснував українські високі школи, школи середні, різні курси і т.д., а поруч з ними заснував р. 1923 і Український Національний Музей-Архів у Празі.

Не в легких обставинах доводилося Музею-Архіву провадити на еміграції роботу. Спеціальних грошових засобів Музей-Архів не мав, час од часу де-що уділяв Громадський Комітет, який і сам уже перебував у стані ліквідації, але це були малі грошові допомоги і на них не можна було, скажемо скуповувати/як не дивно!/- свої українські пам'ятки, бо деякі наші емігранти вже попривласнювали національне добро і хотіли лише продати. Це широко використовував Російський архів у Празі, що мав на ту ціль певні грошові засоби та мав свої філії в різних державах, ще скупив велику кількість цінних українських пам'яток, як напр., оригінали деяких протоколів Директорії У.Н.Р.

Український Музей-Архів лише по волі пробивав собі шлях до пам'яток укр. визвольної боротьби, поволі почали припливати в дар матеріали. По ліквідації У.Г.К. Музей-Архів перейшов у савідування Укр. Інституту Громадознавства в Празі, відколи й почав працювати в більш-менш нормальних обставинах, маючи свій невеликий окремий бюджет і окреме помешкання. За останній рік Музей-Архів мав змогу певну частину матеріалів придбати за гроші.

За п'ять років праці Музей-Архів зібрав чимало цінного матеріалу і збирає далі маючи багато своїх прихильників і на еміграції і на українських землях, не зважаючи на провокацію з боку осіб заангажованих Польщею, які /особи/ провадили агітацію проти заснування Укр. Музею-Архіву в Чехословаччині ніби з тих мотивів, що Чехи заберуть собі українські пам'ятки, або віддадуть росіянам. Але Архів-Музей існує і зібраного нікому з чужинців не продає й не передає. Організатори і керівники Музею-Архіву забезпечили зібране в Музею-Архіві майно, як власність українського народу. Зібрані в Музеї-Архіві пам'ятки будуть закордоном лише до того часу, коли українська еміграція матиме змогу повернутися на Україну; тоді й пам'ятки будуть перевезені до Києва чи иншого місця України.

До того ж часу опікування й відповідальність за національні цінності, як рівно ж і тяжку працю по збиранню їх взяв на себе Укр. Національний Музей-Архів у Празі.

Існування закордоном українського Музею-Архіву вимагає саме життя і ті сучасні обставини, в яких перебуває зараз українська еміграція. Справді - не будь Музею-Архіву, куди б

передавали емігранти пам'ятки - документи, яку являються для них надзвичайною цінністю, хоч є це деколи просто - легітимації, накази, відомки, проклямації, пляни боїв, мапи і т.и. Але всі такі матеріали є в першу чергу для них пам'ятками про ті події, в яких вони і їх близькі чи рідні брали участь.

Треба щоби широкі кола українського громадянства і на еміграції і на українських землях усвідомили собі справу збирання й хоронення українських національних пам'яток, щоби усвідомили роль ролю Музей-Архіву в їх охороні, та ті труднощі, в яких доводиться збирати й охороняти пам'ятки на чужині та вважати на свої рамена частину цього національного обов'язку. Хто тільки знає про існування деєх якихось пам'яток, нехай повідомляє Музей-Архів і допомагає йому в той чи інший спосіб прийняти їх до сховища.

Микола Битинський.

АЛЬБОМ УНІФОРМ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА З ЧАСІВ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 р.р.

Думка про графічне представлення уніформ укр. війська останньої визвольної боротьби виникла в мене ще на Україні за часів Центральної Ради, коли в розпалі української революції почало творитись укр. національне військо.

Різнородний барвистий вигляд укр. війська першої революційної доби так і підштовхував до змалювання його, тим більш, що тодішні однострої козацтва були дуже нестійні, часто змішувались, доповнювались постійно якимись подробицями, замінювались зовсім іншими; хотілось залишити для пам'яті, бодай для себе мальовничість убрання рідного війська, і я почав зашкіцовувати, правда, непляново й випадково, уніформи деяких військових відділів, що попадались мені на очі та зражали своєю оригінальністю. Та швидко з різних причин працю свою, навіть скромно задуману, мусів я припинити. Щойно в таборах інтернованих в Польщі збудилось у мене бажання серйозніше приступити до праці над зафіксуванням зовнішнього вигляду усього сучасного укр. війська. В Щипорняському таборі малюванням укр. військових уніформ займався ще один старшина сотник Зубко-Макієвський, що з пам'яті зашкіцовував старшинські та козацькі одяги сучасного укр. війська. Праці своєї він не закінчив і невеличка збірка його дуже чудових шкіців напевно деєх зникла. З того часу вгніздилося у мене вперте бажання зайнятись цією справою і скласти справжній альбом уніформ українського воцтва останньої визвольної доби; цей альбом мусів би був на мою думку обняти собою, якомога, найповніше увесь період збройної боротьби. Мету до своєї праці добачав

я в залишенні бодай такого-сякого графічного матеріалу про наше військо, студії над яким ще ведуться слабо, розсліди про нього не зведені ще в якусь певну систему, а писання повної історії його ще й не починалось.

Не покладаючись вже включно на свою пам'ять, що для виконання такого розсяглого завдання була невистарчальною, бажав я свою роботу оперти на певніших документах даних, як різні малюнки, фотографічні картки, літературні замітки, інформації учасників то-що. Ще в табору заходився я прибіювати помалу потрібний мені матеріал, та це на довгий час затянуло працю над виготовленням самого альбому. Матеріал згромаджувався дуже поволі. Виявилось, що друкованих чи писаних заміток у цій справі є дуже мало, роздобуття фотографічних карток занадто обтяжується браком коштів і неможливістю стягнути їх у вистарчальній мірі від розпорешених по всіх усядах військових емігрантів; відповіді на запити учасників вже непевні що-до важливіших відмін у одязі, зброї то-що. Таким чином до остаточного стягування матеріалів, опрацювання їх і до складення нарешті альбому, - я довго не мав змоги приступити.

Цойно в порозумінню з Укр. Націон. Музеєм-Архівом у Празі та за його матеріальною підтримкою я зміг давно задумане й покладене собі завдання виготовлення альбому зреалізувати.

Альбом почато 1926 р. і до цього часу замальовано 76 таблиць в барвах, розміром 45 x 30 смт. На цих таблицях зафіксовано уніформи 49 частин укр. війська. Вся доба визвольної боротьби би за планом поділена на періоди - Центральна Рада, Гетьманат, Директорія, У.Н.Р. і З.У.Н.Р. тому, що зі зміною форми нашої влади в більшості, змінювались основно й зразки військових одностроїв, особливо системи рангів та їх відзнак, на які звернено виключну увагу. Черех те уніформи деяких найстарших військових частин прийшлося замальовувати на кількох таблицях в залежності від поступової зміни їх уніформи; також деякі військові частини в надто відмінно між собою уніформно старшин і козаків уміщувались на різних таблицях, а інші знов одностайні уніформи, що різняться між собою лише кольорами вилогів то-що, навіть кількох частин одразу змальовувались на одній таблиці, тому й число виготовлених таблиць не є відповідним до числа опрацьованих військових частин. Викінчені таблиці альбому по числу за різними періодами діяння тої чи иншої укр. влади розподіляються так: період Центр. Ради обіймає 31 табл., Гетьманату - 4, Директорії - 6, УНР - 14, ЗУНР - 8. До цього додаються таблиці уніформи, що залишились без зміни біля одного якогось періоду: Центр. Рада - Гетьманат - II табл. Центр. Рада - Директорія - I. Однострої У.С.С. австрійських часів - I табл.

Особливою мальовничістю та різноманітністю відзначаються уніформи укр. війська часів Центр. Ради. Де-далі уніформи нашого воїнства поступово усталюються, втрачають на своїй театральній барвовості, і підлягають принципові практичності і при

одностайному однокрою відмінняються лише відзнаками по роду зброї то-що. Особливо суворе переведення цієї засади помітно за часів Гетьмана. Час Директорії викликав був знов на якийсь час, / правда, в меншій вже кількості / полку "кольорових частин", а з часом усталення останньої укр. влади УНР усталюється знов і уніформа війська, залишаючись почасти відмінною й різноманітною лише у деяких спеціальних окремих відділах, переважно кінноти.

Ще в більшій мірі все вищесказане стосується до систем військових рангів і їх відзнак. Поступова зміна, еволюція в градації старшинських рангів та козацьких ступенів від часів Центр. Ради до УНР чим раз набуває в своїй характері більшої одностайності, стрункості й логічності системи. Окремо від Наддніпрянського війська в цьому розумінні стоїть Галицьке військо ЗУНР, що з самого-ж початку свого утворення утворило собі стисло-одностайну уніформу та дуже зручну й логічно-последовну систему рангових відзнаків, особливо старшинських.

Усі вищезазначені уніформи замальовувались не з наказів військової влади, а з фактичного стану; зафіксувались графічно не ті однострої, що плянувались на письмі / тих плянів часом і не було переведено в життя /, а ті одяги, що фактично самим воїнством в залежності від обставин і змоги творилися, носились і поливались кровю. При складанні таблиць і встановленні певного зовнішнього вигляду тої чи иншої військової частини під увагу бралось головне те, який однострій носила більшість козаків і старшин даної частини; полишались всякі дрібніші відмінні меншості й поодинокі виїмки. Треба при цьому зауважити, що творення військових уніформ в більшості регулярних частин все ж намагалось в міру можливості йти за наказами вищої військової влади, особливо в останні періоди, і самовільні відхилення рідко мали місце. Власна ініціатива виявлялась воїнством переважно там лише, де ніяких розпоряджень що-до уніформи не було. В найбільшій мірі такими випадками відзначився період Центр. Ради. Що ж до системи рангів та відзнак, то вони завжди приймались і носились згідно з наказами.

В своїй праці над альбомом використовував я такий матеріал, як фотографічні картки, письмі замітки та словесні інформації й пояснення знавців. Що-до словесних інформацій козаків і старшин, що зпам'яті описували мені однострої своїх частин і відзнак, примушений був я ставитися до них з певним застереженням, бо свід показав мені, наскільки важного для мене й необхідного ними вже за цей час переабуто; лише довгим поревірюванням вдалось мені добитись потрібного. Через те з огляду на такі труднощі в набуття необхідного матеріалу та на деяку все таки непевність частини того матеріалу який я мав під рукою, припускаю, що в зовнішньому альбомі допустивсь я й деяких неточностей, щонайменшою перові-

кож хибні ці можливо дадуться усунути. Дуже вдалним матеріалом для графічної обробки уніформи Галицької армії послужила мені стаття Левка Лепкого "Про однострій нашої армії" у наглядарі Червоної Калини за 1923 р. та чисельні фотографії з інших видав.

Зараз тішу себе думкою, що мені пощастило, бодай почасти, виконати поставлене собі завдання й розпочати підготовку того матеріалу, що в свій час колись буде використаний майбутнім істориком-дослідувачем українського війська.

М. О Б І Д Н И Й.

ОХОРОНА ВІЙСЬКОВИХ МОГИЛ.

З великим зацікавленням перечитували ми у Львівських газетах повідомлення Укр. Т-ва Охорони Військових могил зі списками осіб, що офірували гроші на упорядкування могил українських воєнків /по 15 злотих на могилу/. Так за короткий час зголосилося стільки жертводавців, що можна впорядкувати понад п'ять сот могил. Також із преси довідуємося, що в різних місцях на західних землях України насипаються високі стрілецькі могили, на які відбуваються урочисті походи українського громадянства, уряджуються свята на честь полеглих, то-що.

Насипані із землі високі могили викінчені якоюсь кам'яною брамою, справді будуть настільки тривалою пам'яткою, що їх не зможе так легко знищити злочинна рука, яка понищила не в одному вже селі високі деревляні хрести, поставлені на вічний спомин полеглих за волю України.

Ми не маємо докладних відомостей про працю Т-ва Охорони Військових могил: чи має воно свої філії в кожному місті й селі краю, і в кожній державі на чужині, де є поховані укр. стрільці. На нашу думку Т-во мусть стреміти до того, щоби мати не десятки, а сотні тисяч своїх членів - на Західних Землях України, на еміграції в Європі, а також і в Америці. Членський внесок мусть бути мінімальний, скажемо один злотий на рік, але коли членів буде багато, то це дасть велику суму. От скажемо в Німеччині Т-во охорони воєнних могил має кілька мільонів членів і хоча вони платять малий членський внесок, здається одну марку на рік, але збирають великі кошти. Головне, що з упорядкуванням могил не можна гаяти часу, бо вже й тепер багато з них зрівнялося із землею.

Далі Укр. Т-во Охорони Військових могил мусть взяти на себе опікування над могилами полеглих українських воєнків не лише в краю, а й на чужині, чи бодай перебрати на себе організацію цієї справи. Коли Т-во зорганізує в якійсь державі за допомогою українців, що там перебувають, свою філію, то може там упорядкують могили й засобами, зібраними на місці.

але Т-во мусть виявити ініціативу, дати план впорядкування могил і т.и. Багато, щоби при впорядкуванні військових цвинтарів чи поодиноких могил, надгробки й инше виготовлялися в українському національному стилі. Також було б бажаним, щоби Т-во зайнялося збиранням відомостей про поляглих і зосередило їх у себе, для уділення справок рідним, та для використання героїських вчинків поляглих для історії.

Український Національний Музей-Архів у Празі справі охорони військових могил цій важливій частині пам'яток з визвольної боротьби України надає великого значіння. Від початку свого існування Музей-Архів займається збиранням відомостей про поляглих. Для цього виготовлено спеціальну анкету "Листок поляглого" і вже таких листків заповнено на кілька тисяч поляглих. Одночасно Музей-Архів подає інформації про поляглих їх родичам. Також зібрані матеріали можуть використовувати в Музей-Архіві і дослідувачі нашої визвольної боротьби. При анкетах зібрано багато й фотографій поляглих.

Для пропаганди справи охорони військових могил співробітники Музею-Архіву написали в різних часописах кілька статей і окремих брошур /М.Обідний - "В обороні могил поляглих українських лицарів" та инш./ . Але за браком грошових засобів Музей-Архів поки-що не зміг зайнятися впорядкуванням могил, хоча представники Музею-Архіву виїздили для огляду кількох військових цвинтарів в Чехословаччині, де поховані воїни Галицької армії.

Тепер з поворотом із Америки Директора Музею-Архіву Н.Я. Григоріва, при Муз-Арх.утворено спеціальну комісію для охорони воєнних могил, яка має в близькому часі перевести реєстрацію всіх могил померлих українців у Чехословаччині, і як що розпоряджатиме відповідними коштами, то приступить до їх упорядкування. Також комісія розробляє план збірки грошей для поставлення на Ольшанському цвинтарі в Празі пам'ятника поляглим за волю України.

До справи охорони могил ми ще повернемося не раз, як рівнож просили б і громадян надсилати нам до "Вістника" відомості про могили поляглих українських воїнів чи емігрантів, згідно з поданою тут анкетю.

ЛИСТОК ПОЛЯГЛОГО.

Записано " " 192 р.

<p>Ранга, імя, прізвище. Назва частини, в якій служив полеглий і яку займав посаду чи становище. Дата народжен. /день, місяць, рік/ та місцевість: край, повіт, село. Віросповідання. Стан, цив. заняття /фах, ремесло/. Імена батьна та матері або родичів та докладна адреса.</p>	
Полеглий.	<p>Коли - день, місяць, рік. Де - місцевість: край, повіт, село. В якій лікарні, в хатнім ліченню, в полі. Причина смерті. Свідки смерті - імя, прізвище, адреса.</p>
Похоронений.	<p>Коли - день, місяць, рік. Де - місцевість: край, повіт, село. На кладовищі - цивільному, військовому. В полі - назвати точно місце. В могилі - окремій, збірній /братської/, замітний знак /число, написа/. Свідки похорону - імя, прізвище, адреса.</p>
Стан могил.	<p>Чи впорядкована і ким. Чи постійно дбається про її упорядкування і охорону.</p>
<p>Ким зроблено запис на цьому листку - імя, прізвище, адреса.</p> <p>-----</p> <p>З яких джерел взяті відомости - в офіційних документах /яких/ чи по пам'яті, або переказу /чийому/.</p>	

Замітки про життя, діла та смерть полеглого: 1/Чим особливо визначився чи вєславився. 2/Які пам'ятки полишилися по полеглому /фотографії, малюнки, його власні праці, народні перекази і т.п./, де і у кого вони переходять.

Додати до цього листка, коли маютьс'я фотографії полеглого а також фотографії, малюнки чи схеми-шкіци кладовища, могили.

З ПЕРВГЛЯДУ ЗВІРОН МУЗЕЮ-АРХІВУ.

а/ Відділ документів.

I. За часи до 1905 р. зібрано матеріалів не багато, між ними звертає на себе увагу лист Чернігівського Полковника Павла Полуботка від 9-го грудня 1718 р. до Знатного Війська Запорожського Товариша Симеона Лизогуба.

II. 3 - 1905-1914 р. зібрано де-що більше. Є тут матеріали до історії Революційної Української партії, Укр. Соц-Демократ., Робіт. партії, Укр. Соц-Демократ. Спілки, Соц-Демократ. Роб. партії Росії, Укр. партії Соціалістів-Революціонерів /з 1911р./, Укр. Соціалістичної партії в Америці і инш. Також матеріали з українського Культурно-Освітн. руху, зокрема де-що з архіву М. К. Садовського.

III. 3 - 1914-1917 р. себ-то за час Світової Війни матеріалів не багато. Є тут відозви Т-ва Січових Стільців у Львові, "Карпато-Русского Освободительного Комитета" тощо, укр. преса в Америці, відозви і т.и.

IV. 3 1917 пер. Центральної Ради - відозви й Універсали Центр. Ради, матеріали про виступ полку ім. Гетьм. Полуботка в Києві, листування міністерств тощо.

V. 3 1918 р. - Гетьманат і Відродження Галичини - Накази Військовій Офіції Україн. Держави, накази Армії Укр. Держави, Протоколи економічного договору Української Держави з Німеччиною та Австро-Угорщиною, листування міністерств, дипломатичні паспорти, накази Добровольчого Командування тощо, як також і матеріали до відродження Галичини.

VI. 3 1919 р. Директорія Укр. Нар. Респ. - Цей період представлений значно повніше від попередніх - дуже цінний - матеріал про повстання проти Гетьмана, напр., "Розмова по прямому дротові Голови. Отамана Петлюри з Отаманом Балбачаном", заклики, відозви, проклямації, плани боїв, денники боєвих подій, накази, закони, обіжники, легітимації, телеграми, листування органів влади, архіви дипломатичних місій. Також дуже цікаві матеріали Укр. Галицької Армії.

VII. 1920 р. З часів угоди С. Петлюри з Польщею - зібрано багато цікавого матеріалу - закони, постанови, обіжники, накази, відозви, заклики, проклямації, легітимації, листування міністерств, архіви укр. дипломатичних місій і т.и.

VIII. З р. 1920 - матеріали про політичний, культурно-національний, економічний, професійний і релігійний рух на Українських Землях; більшість матеріалів відносяться до західних земель України.

IX. З р. 1920 Еміграція - найбільше із зібраних матеріалів освітлюють життя укр. еміграції в Польщі та Ч.С.Р., але багато цікавого матеріалу і про інші країни Європи, Америки та Далекého Сходу.

X. - Мемуари - складають цілком окрему групу, яку можна поділити на три частини: перша - мемуари, що охоплюють часи дореволюційні, друга - вкупі, часи дореволюційні й революційні і третя - лише часи революційні від 1917 р. Остання частина представлена в Музеї-Архіві найбільш численною.

в/ Музейний відділ.

В Музейному відділі пам'яток за дуже давні часи не багато, а тих що мають більше заслугують на увагу старовинні мапи України та сусідніх земель з нев XVII-XVIII в.в., кілька образів, гравюр, монет тощо. Найбільше пам'яток з революційної доби, а саме: прапори, уніформи і відзнаки укр. війська, гроші, марки, фотографії, образи, скульптури, печатки, різні національні значки, різні вироби з національн. емблемами, мапи і т. инш. Із збірки мап звертає на себе увагу Мапа-додаток до законопроектів України. Центр. Ради про адміністративний поділ України на землі. Цінною є збірка графічно виконаних картин в кількості 76 прим. "Українське військо" - уніформи і відзнаки різних йськових частин. Їх автор арт. мал. М. Битинський працює далі над викінченням цілої серії.

с/ Відділ друків.

/ Преса й бібліотека /.

Український Нац. Музей-Архів, поставивши завдання - збирання друкованих матеріалів, що стосуються життя визвольної боротьби укр. народу та що подають відгуки чужоземної думки про українське життя, як також - дати можливість використовувати ті матеріали для наукових студій, - утворив при собі спеціальний відділ друків.

Цей відділ Музею-Архіву за час свого існування, спромігся придбати вже поважну кількість збірок преси, утворити бібліотеку та приступити до складання картотени визвольної боротьби.

Конкретно на I. X. 1928 р. відділ друків перевів таку роботу:

I. П р е с а.

Зібрано та впорядковано : а/ газет .... 874 збірок
б/ журналів .. 220 збірок

Разом преси - 1094 збірок. З тої кількості:

- а/ Чужоземної преси 59 збірок
- б/ Часописи, що їх здано в депозит з правом користування ..... 164 збірок

Всі збірки преси обіймають собою р.р. 1890-1928.

Що-до місця видання, державно-політичного періоду, характеру та напрямку, - поділяються так:

М і с ц е в и д а н н я

Україна, Галичина з Волинем, Буковина, Закарпаття, Америка, Канада, Бразилія, Москівщина, Політична еміграція /Польща, табори в Польщі, Чехія, табори в Чехії, Франція, Німеччина і т.и./

Д е р ж - п о л і т . П е р і о д и :

1. До революційний. 2/ Центральна Рада. 3. Гетьманат. 4/ УНР. /Директорія/. 5. ЗУНР. 6/ Радянська влада. 7. Політична еміграція.

Х а р а к т е р т а н а п р я м о к .

1/Всі напрямки політичного життя /комуніст., соціаліст, демократ.- поступов., монарх.клерикальн., 2/Професійний, 3/Фаховий, 4/Науковий, 5/Загально-просвітній.

В и р і з к и .

Вказані 59 збірок чужоземної преси є збірками журналів. Що-до чужоземних денників, то відділ поробив з них вирізки. Всього зроблено вирізок на різні теми в кількості - 538.

Б і б л і о т е к а .

В бібліотеці зібрано по-над 1000 назв книжок на українській мові і на мовах чужих.

Складання й поповнювання бібліотеки провадиться в напрямку придбання книг - 1-ше, що стосуються визвольної боротьби минулого часу, 2-ге біжучими виданнями, що відбивають сучасні визвольні змагання укр. народу й 3-те чужоземними виданнями, що стосуються укр. питання.

Конкретно поповнення бібліотеки провадиться шляхом придбання видань в такому напрямі: а/Мемуаристика, б/Статути, в/Програми, г/Збірники законів, д/Звіти /друковані/, е/Монографії, ж/Інформ-пропаганд.література, з/Таборові видання, і/Календарі і т.и.

Що-до часу, то видання, які почасти зібрати обіймають роки 1910-1928.

ІІІ. К а р т о т е к а в и з в о л ь н о ї б о р о т ь б и .

Йдучи назустріч працівникам-дослідникам в їх праці, що до відшукування матеріалів - відділ друків приступив до ск-

ладання картотеки визвольної боротьби

Картотеку поділено на 20 відділів, а саме:

I/ Селянство, Робітництво, Політичні партії, Кооперація, Законодавство. 6/ Самоврядування. 7/ Освіта. 8/ Видавництва. 9/ Церковне життя. 10/ Політика Москви супроти України. II/ Військові акції. 12/ Укр.Центр.Рада. 13/ Гетьманщина. 14/ Національний Союз. 15/ Директорія і уряд УНР. 16/ Трудовий Конгрес. 17/ Національна Рада і Державний Секретаріат ЗУНР. 18/ Кубань. 20/ Соборна Україна.

Кожний відділ має відповідні питання. В питання збираються цифрові дані, особисті відомості, резолюції, постанови, накази і зрештою вказівки на джерела. На I.X.1928 р. заповнено 620 карток з 2030 питань.

Бібліографічний показник визвольної боротьби та особистий показник.

Поруч з картотекою розпочато також працю по складанню бібліографічного показника видаць та публікацій, що стосуються визвольних змагань українських, а разом з тим і особистий показник визначних діячів визвольного руху.

3 місяця травня біжучого року відділ друків відчинено для відвідувачів та праці, а також розпочато працю що-до уділення інформацій та ріжного роду справок по-за сторони Музею-Архіву.

Для наукової праці відділ відчинено двічі на тиждень від 10 до 2 год.пополудні. Користування матеріалами відділу проводиться відповідно з ухваленим Радою Музею-Архіву регуляційним такого змісту:

П Р А В И Л Ь Н И К

ПРЕСОВОГО ВІДДІЛУ УКР. НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ-АРХІВУ.

1. Для загального користування Пресовий Відділ відкрито у в і в т о р о к і ч е т в е р від 10 до 2 год.
2. Користування матеріалами допускається лише для наукових студій та праць.
3. Матеріали видаються лише після писемного дозволу Директора Музею-Архіву або його заступника.
4. Особа, що хоче користуватися матеріалами - мусить подати заяву на імя Ради Музею-Архіву. В заяві мусить бути точно зазначено: а/Імя, по батькові, прізвище; б/точна адреса; в/які саме матеріали потребує /преса-назва, число, рік, бібліотека - назва книги, видавництво, рік і місце видання/.
5. Користування матеріалами допускається лише в помешканню пресового відділу.
6. Жадні помітки, як в пресі, так і в книжках не допустимі.

Потреба відкриття відділу зараз же була підтверджена тим, що до праці коло його матеріалів зголосилося кілька осіб.

Майже щодня у відділі тепер працюють ті, хто цікавиться чи студіє укр. визвольний рух. Разом з тим до відділу звертаються з різних місць, як Чехословаччини так і інших країн за різного роду інформаціями та справами, що відділ охоче виконує.

Так виглядає праця відділу друків Укр. Музею-Архіву.

Роблячи огляд тієї праці, мусимо відзначити доброзичливе відношення до його завдань як поодиноких осіб, що наочно познайомившись з його працею зі свого боку прислужилися в поповненню збірок, так і тих редакцій та видавництв, що щиро відгукнулися на заклик Музею-Архіву що-до поповнення відділу друків біжучою пресою та сучасними виданнями. Відзначаючи це, Музей-Архів при цьому складає всім їм свою сердечну подяку.

ІЗ ЖИТТЯ Й ПРАЦІ МУЗЕЮ-АРХІВУ.

Повернення Директора Музею-Архіву Н.Я. Григоріва

В кінці серпня б.р. повернувся з Америки Директор Н.Я. Григорієв, який привіз звітти до Музею-Архіву зібрані ним великі й цінні збірки матеріалів із життя українців в Америці - фотографії, листування, рукописи спогадів то-що, а також багато друкованого матеріалу, серед якого є й кілька унікатів. Переїздом через Париж він придбав для Музею-Архіву збірку цінних старовинних мап України та суміжних з нею земель з XVII та XVIII в.в.

Г о с т і. В цьому літі серед одвідувачів Музею-Архіву було кілька й приїзжих до Праги гостей, як прим., з Галичини - Сенаторка п. Киселівська, посол п. Палієв, а з Америки редактор М. Цеглинський та інші.

Матеріали про мирові переговори України з Росією р. 1918.

Голова Наукової Колегії при Музеї-Архіві п. Сенатор, проф. С.П. Шелухин передав у дар Музею-Архіву три фотографії з таких документів: 1/ Уповноваження українській делегації на мирові переговори України з Московщиною в Києві 1918 р. 2/ Уповноваження російській більшовицькій делегації, 3/ Протокол спільного засідання обох делегацій.

Архів М.Ю. Шаповала. Директор Укр. Інституту Громадознавства в Празі М.Ю. Шаповал передав до Музею-Архіву частину свого дуже цінного архіву, що складається з документів з визвольної боротьби України, зокрема важливі матеріали Міністерства Земельних Справ за час його міністрування, також вели-

кі збірки друків газет і журналів.

Збірка картин - "Українське військо".

На замовлення Музею-Архіву арт. маляр П. М. Витинський уже виготовив сімдесят шість картин /графіка/ - "Альбом уніформ та відзнак українського війська" з недавньої визвольної боротьби України. Продовжує роботу й далі і в ближчому часі має закінчити цілу серію, що обійматиме понад вісімдесят картин. Кожну картину оздоблено гарною вінеткою, з гербами земель, на яких формувалися полки та гербами шефів полків, прим., Хмельницького, Дорошенка, Полуботка, Мазени тощо. Частина картин уже виставлено в Музеї-Архіву для огляду.

Комісія по охороні військових могил.

При Музеї-Архіві утворено спеціальну Комісію для охорони могил померлих воjakів укр. армії та політичних емігрантів в Чехословаччині; Комісія має в першу чергу перевести реєстрацію всіх могил укр. воjakів в Чехословаччині, далі по мірі роздобуття матеріальних засобів приступить до опрацювання могил.

Зокрема Комісія має на меті поставлення пам'ятника померлим укр. воjakам на Ольшанському цвинтарі в Празі.

Білоруський відділ при Музеї-Архіві.

Тому що Білоруси ще не мають у Празі свого спеціального приміщення, для збирання пам'яток, при Укр. Музеї-Архіві утворено окремий білоруський відділ, яким керують самі білоруси

Архів Укр. Національної Жіночої Ради.

До Музею-Архіву поступив цінний архів Української Нац. Жіночої Ради, що обіймає 183 ч. ч. Є це листування укр. жінок за роки 1923-1926 із жіночими організаціями різних народів, зокрема про їх участь у світових жіночих конгресах, де порушувалися не раз українські справи й инш., також збірки друків жіночих організацій.

Архіви ліквідованих україн. організацій.

В останній час все частіше стали поступати до Музею-Архіву, архіви українських організацій в Ч.С.Р., що ліквідується; а саме: Укр. Ощадно-Позичк. Т-ва, "Трудова Спілка", де яких філій "Селоспілки", Громади Волиняків та инш.

Бібліографічний показник визвольної боротьби України.

Музей-Архів приступив до складання бібліографічного показника визволення й відродження України, а також іменного показника діячів визвольного руху.

Літопис україн. культурного руху на еміграції в ЧСР.

Музей-Архів готує до друку книгу про український культурний рух на еміграції в Ч.С.Р.

Осіб, що покінчили високі школи в Ч.С.Р., і що відїзжаючи на працю до різних країн, попереджали до Музей-Архіву на переховання свої матеріали з визвольної боротьби, просимо, аби при зміні своїх адрес кожен раз повідомляли Музей-Архів.

Українські ршиванки - зараз тимчасово виставлені в Музей-Архіві для огляду публіки розкішні ручні праці українських жінок у Празі; ці праці є власність Укр.Кооператива "Самопоміч" який призначив їх до продажу.

ПРАВИЛА ПЕРЕДАЧИ МАТЕРІЯЛІВ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЙ-АРХІВУ.

Український Національний Музей-Архів має на меті збирати матеріали музейного й архівного характеру з української визвольної боротьби.

Матеріали приймаються на таких умовах:

I. В дар з тим, що музейні чи архівні матеріали зостаються власністю українського народу, будуть доставлені у відповідний Музей-Архів в Києві чи Львові тоді, коли там правитиме загальнопризнана українська влада. Власник може залишити за собою право протягом певного часу не дозволити друкувати подарованих ним документів чи мемуарів, а також не дозволити використовувати їх.

II. В депозит - Для тимчасового переховування з тим, що власник може їх в любий час узяти з Муз.Архіву сам, чи доручити иншій особі. Власник може застережити собі право а/дозволити чи ні Музей-Архіву користуватися матеріалами для наукових цілей, б/право дозволу публікацій його матеріалів, в/на який час кладе в депозит і в чий власність перейдуть матеріали, коли термін мине. Дирекція Музей-Архіву має право перегляду матеріалів, переданих в депозит.

III. Купує матеріали без застереження і з застереженнями слідуєчими: а/Архів-Музей не має права ніколи відчужувати куплений музейний чи архівний матеріал. б/Музей-Архів зобов'язується куплені предмети передати на Україну Надніприську чи Надністририську у відповідний Музей-Архів українського народу так само, як і даровані тоді, коли там керуватиме загальнопризнана українська влада. в/Власник залишає за собою право одкупити матеріали на протязі одного року; - після-ж цього строку лише по окремому дозволу Ради Музей-Архіву. г/Власник має право доповнювати та поширювати та взагалі опрацьовувати продані ним матеріали, як рівнож користуватися ними для своїх наукових праць, але не для друку їх, ні у варіантах, ні в переробках.

Коли є дублікати Музей-Архів має право використовувати один з примірників в обмін на рід музейно архівного характеру відповідну по вартості.

Директор Музей-Архіву Н. Грирогійв.

Кустос М. Обідний.

*****

СПИСОК Ч. 2.

осіб і інституцій, що опричинилися до поповнення збірок Українського Національного Музей-Архіву при У.І.Г. в Празі, яким складаємо щирю подяку.

	/ Продовження /	
Др. К. Бригун.	М. Мезенців.	Укр. Інст. Громадози.
Тех. С. Безручкова.	Проф. О. Мицюк.	Презид. Укр. Наук. З'їзду в Празі.
Інж. Л. Безручко.	Г. Масківець.	Укр. Комітет в ЧСР.
П. Барановський.	М. Мантуляк.	Укр. Жіноча Нац. Рада.
М. Битинський.	В. Метельницький.	Громада Кубанців.
М. Балаш.	П. Насонів.	Укр. Гром. Видавн. Фонд
Інж. П. Базілевич.	Я. Огородник.	Ред. жур. "Нова Україна".
С. Вировий.	М. Омельченкова.	Гром. Студ. агрономів
М. Гайдак.	А. Огіш.	У.Г. Акад. в Подєбрадах.
В. Гресків.	М. Обідний.	Комітет по вшан. пам.
Інж. Г. Грицай.	С. Пильневичова.	М. Рибальського.
Н. Григориїв.	Ген. В. Петрів.	Укр. Селянська Спілка
С. Довгаль.	Д. Паливода.	Укр. Ощадно-Позичкове
Ф. Дудко.	Інж. О. Пожар.	Т-во "Трудова Спілка"
Арх. Животко.	Проф. С. Русова.	Громада Волиняків.
Інж. С. Зеркаль.	Інж. Росіневич.	
В. Заклинський.	І. Сокальський.	
К. Заклинський.	П. Сулятицький.	
Проф. С. Іваненко.	Р. Сушко.	
П. Івасюк.	В. Сохацький.	
М. Косенко.	П. Стівбуненко.	
Ю. Купчинський.	М. Семракович.	/ Далі буде /.
П. Коваленко.	П. Теняно.	
В. Куриленко.	С. Тупицький.	
С. Кацій.	О. Файчук.	
Інж. О. Коцель.	Інж. П. Ходоркевич.	
Др. Л. Кобиланський.	Сен. Проф. С. Шелухин.	
Р. Калужний.	М. Ю. Шаповал.	
І. Лютенко.	Ген. М. Шаповал.	
Інж. М. Литвицький.	В. Шевчук.	
О. Лопух.	Г. Шафран.	
	С. Шишківський.	

Х Р О Н І К А.

Україн. Національний Музей-Архів і Львові в місяці липні б.р. мав 57 чисел /349 предметів/ приросту до загального числа 26.693, головню у відділі історії мистецтва та історичних, етнографічних і топографічних відділах. /"Діло" ч. 173 б.р./

Археологічні знаходки в селі Біляївці. В селі Біляївці, що віддалено в 40 верстах од Одеси, відкрили підземелля/погребище/, що походить з римських часів пізнішої доби. У підземеллі знайдено кістки чоловіка та жінки, глиняний посуд з рештками спаленого трупу й багато річей хатнього ужитку, як от: різне начиння, змаряддя тощо. Всі ці речі зберіглися в дуже доброму стані і дають археологам можливість установити, що вони походять із доби раннього християнства, тоб-то нараховують приблизно 1800 літ. Знайдений посуд з рештками спаленого трупу доводив би, до в ті часи на Україні був звичай трупоспалення. Місце в якому знайдені ці речі не мало ніяких ознак, якими відрізняється там і погребища.

Розкопки в тому місці будуть вести далі спеціалісти археологи. Знайдені речі перевезено до Одеси та зложено до одного з тамешніх музеїв. /"Діло" ч. 172 б.р./

Листи Г. Барвінок. Керманіч працями Комісії, що складає Етнографічний Словник, М. Могиллянський, працюючи в архіві П. Куліша й Г. Барвінок у Чернігівському Музеї знайшов листи Г. Барвінок /середина 50 років/, що мають дуже велику вагу для освітлення родинних відносин цієї пари письменників. /"Діло" ч. 169 б.р./

Археологічна знахідка в с. Захарівці. В слободі Захарівці Б. Колодяного району на Харківщині знайдено старовинні пам'ятки неолітичної доби. Вже розкопано п'ять катакомбів, де знайшли кістки, зброю, посуд то-що. /"Комуніст" ч. 150 з 30 червня ц.р./

Виставка в музеї жидівської культури в Одесі. Музей жидівської культури ім. Менделя Мойхер Сфаріма в Одесі влаштував виставку колекцій старовинних річей жидівського побуту, культури, релігії й літератури. В окремій кімнаті зібрані колекції проклямацій, афіш, фотографічних знімків "жидівської самооборони та погромів". /"Комуніст" ч. 149 з 29 червня ц.р./

Могила Вітовського в Берліні. З ініціативи Гол. Ради Товариства Охорони Воянних могил у Львові організувався в Берліні Комітет опіки над могилами Пол. Вітовського і сот. Чумчак. Цей Комітет одержав від Т-ва Охорони могил 150 ам. доларів та приступив уже до впорядкування згаданих могил. /"Діло" ч. 154 з 14.VII./

Цінна археологічна знахідка в селі Усатові. Розкопани в селі Усатові Одеського повіту дали дуже цінні наслідки. Тут знайшли сліди доісторичної людини - часів палеометалічної ери, себ-то за часів переходу від каменного знаряддя до металевого, що відноситься до часу за 200 років до нашої ери... Розкопани ці на 1400 років старіші ніж розкопани в Ольвії. Тут жили мешканці римських колоній, а первісні льде. Знайдено в Усатові городище в кілька десятин і цвинтарь - некрополь. На одній з вулиць села розкопано невисоку могилу, а в ній знайдено найцікавіші зразки посуду, які доводять, що тут був величезний цвинтарь. /"Прол.Правда" ч.176 з 31/VIII./

Грамоти Петра до Мазепи. В Ленінграді в бібліотеці Російської Академії Наук знаходяться оригінали грамот Петра I до Мазепи. /"Діло" ч.164/.

Археологічні знахідки в селі Борожці. У волинським селі Борожці, Горохівського повіту, робітники при будові залізниці знайшли в землі в двох посудинах срібні римські гроші з доби Антонія та Веспасіяна. /"Діло" ч.158 б.р./.

Музей Т-ва "Швидка Допомога" в Харькові. Т-во друзів швидкої допомоги відкрило в Харькові музей, що має дуже цінні матеріали, як для вивчення соціальних і професійних захворювань, так і для вивчення всієї цікавої громадської роботи "Швидкої Допомоги". В музеї дуже цінні натуральні експонати роботи проф. Стефаніса з нормальної і патологічної анатомії. /"Діло" ч.134 б.р./.

Меморіальний Музей в будинку на могилі Шевченка. Київській філії Інституту Т.Шевченка доручено влаштувати в будинку на могилі Т.Шевченка меморіальний музей-кімнату де будуть зібрані матеріали, що ілюструватимуть окремі моменти з життя Шевченка, історію могили і вшанування його пам'яті в передреволюційних часах. Київська філія Інституту Т.Шевченка запросила відомого архітекта проф. В.Кричевського скласти проект мистецького оформлення цього музею. /"Діло" ч.139 б.р./

У Софійському Соборі знайдено цінні фрески. Під час реставраційної роботи знайдено в південній вежі Софійського Собору фрески кінця XI й початку XII століття, що були вкриті пізнішими флієйними малюнками XVII й XVIII в.в. Частину цих записів робив арт. маляр Сонцев. Фрески зберіглися тільки на стінах, бо скляпіння було майже зруйноване й тинк осипався, потягнув із собою фрески. Пізніші прибудови також закрили собор старовинні фрески. Так контрфорс XVII в. закриває дуже цікаву фреску часів Ярослава Мудрого, на якій намальовано кілька сцен у великокнязівській палаті. Проте комісія охорони пам'яток культури вирішила цього контрфорсу не чіпати. У реставраційних роботах взяли участь арт. малярі: Степашкін, Попов і

Гайден і професори - Сичов, Кіпнік і Болотнов. Реставраційна комісія Софійського Собору провадить з проф. Болотновим переговори про реставрацію мозаїки Софійського Собору. /"Прол.Прав." ч.195 ц.р./.

Архів Українського Національного Музею у Львові. Як подає "Діло" з 17/VIII ч.183 Директор Музею І.Свенціцький має в близьких днях перевезти з Петрограду до Львова архів Нац.Музею який вивезли р.1915 російські війська зі Львова і він спинився остаточно в Ленінграді в тамшній Академії Наук. При цьому "Діло" додає - "А що ж діється з вивезеними архівами й музейним добром Ставропігійського Інституту й Народнього Дому /ці пам'ятки тепер в Ростові на Дону/? Чи не була б тепер добра на годя подбати також про перевезення тих пам'яток захід.-української культури до Львова?

Всеукраїнський Історичний Музей придбав в Ленінграді й Москві коло 70 картин великої мистецької вартости. Серед них є твори українських портретистів XVIII віку - Левицького, Лосенка, Боровиковського. В околицях Ленінграду здобуто також з приватних рук картину Шевченка олійними фарбами - "Селянська сім'я біля хати". Всього в цьому році Музей придбав коло 300 картин. /"Прол.Пр." ч.180 - 4/VIII./.

Всеукраїнська вистава творів XVII століття. Всеукраїнський Музей ім.Шевченка у Києві організує всеукраїнську виставу українських мистецьких творів 17-20 століття. На виставці будуть між иншим і по-над 60 творів Шевченка. /"Комуніст", ч.179, 3/VIII./

Нові археологічні знахідки на "Дніпрельстані". Археологічна експедиція, що нині працює на Дніпрельстані під керівництвом проф.Еварницького, за останній час поробила дуже цінні знахідки неолітичної доби в Кічкасі. Так, напр., знайдено похоронний інвентарь, грецькі золоті монети то-що.

Частина експедиції працює тепер на Пурисових островах, де виявлено величезний могильник. Крім того, провадять розкопки /неолітична доба/ на Стрільчанській скелі. /"Прол.Пр." ч.185, 2/VIII./

Знайдено скарб часів Вірона. На станції Дарниця в карері знайдено в піску великий скарб, який фахівці відносять до часів Вірона /царювання Анни Іоановни/. Знайдено 27 фунтів срібла, 9 золотих монет і 3 платинових. /"Прол.Пр." ч.182, 8/VIII./

Українські археологи в Німеччині. Українські археологи одержали запрошення взяти участь у святкуванні 100-ліття Берлінського Археологічного Інституту. На урочистому засіданні з нагоди цих роковин у Берліні, український археолог проф.

Болотенко складає доповідь про археологічні розкопки в селі Усагові. /"Прол.Правда" ч.І97 з 25/VIII./

Музей на могилі Т.Шевченка. Інститут ім.Т.Шевченка приступає до організації на могилі поета музею, де будуть зібрані матеріали, що ілюструватимуть життя Шевченка. /"Иав." ч.І97 з 25/VIII./

Всеукраїнський Історичний Музей ім.Шевченка. За останній час Музей значно поповнив експонати археологічного відділу /знахідки та вирізки 1927 р. з розкопки В.С Козловської та П.П.Курінного/; виявлено біля входу камені баби; експоновано в вітринах новіші знахідки з днів 1 т.и. Виставлено для загального огляду частину експонатів мистецького та мистецько-промислового відділів: портрети, кераміку заводів: Баранівського, Волокитинського /Міклашевського/, Межигірського /художньо-керамічного технікума/, а також відділів народнього мистецтва /килими/ та історико-побутового /портрети/. Експозиційну площу музею побільшено на одну залу. /"Бвл.Київ.Сек.Наук.Роб." ч.4 ц.р./

Центральний Музей праці та профруху на Україні. На Україні приступили до організації в Харькові центрального Музею праці та профруху на Україні. У зв'язку з цим усім профорганізаціям запропоновано зібрати матеріали про професійний рух на Україні, що мають історичне значіння. /"Рада" ч.75/.

Острозький замок заповідником. В Старому Константинові на Волині зберігся замок Константина Острозького збудований в XVI стол. Народній Комісаріят Освіти тепер порушив перед радю народних комісарів справу про проголошення Острозького замку за історично-культурний заповідник. /"Рада" ч.75 ц.р./

Цінна збірка українських орнаментів у Києві. Музей кустарної промисловости збагатився дуже цінною колекцією наукового значіння. Ця колекція уявляє з себе найкращі зразки виробів колишніх майстерень "Союза земств и городов", що працювали в Галичині і Буковині за часів Світової війни. Майстерні вивчали місцеві стильні художньо-народні орнаменти й навчали селян пристосовувати їх до виробів, що мають широкий збут. /"Рада" ч.64 ц.р./

Комісія Історичного Словника при В.У.А.Н. при вивченні й розробленні рукописних матеріалів В.Б.У., до якої передали архів духовної академії, архів Лаври, Видубецького й Михайлівського монастирів, а також архів полтавських і чернігівських музеїв знайшла багато цікавих невідомих рукописів, як от наприклад: "Протоколи Полтавського Суду /XVII в./"Суд і

розправа" /XVIII в./, "Статут України" то-що. /"Рада" ч. 71, д. р./

До реставраційних робіт у Софійському Соборі. Реставраційні роботи південної башти Софійського Собору у Києві закінчені. При реставрації виявлено було хреста XI або початку XII віку, покритого образами пізнішого походження - XVII і XVIII віку. /"Изв." ч. 204 б. р./

Харківський мистецький музей - одержав із запасу Третьяковської галереї й "Московського Музейного Фонду" кілька картин. Таким чином у Харкові, як подає "Известия" "буде досить добре репрезентована історія російської живописи XVIII і XIX віків".

З Ермітажу, "Ленінградського музейного фонду" й Анічкової двірця крім того будуть до Харькова передані порцеляна, хрусталь і бронза. /"Изв." ч. 203 б. р./

Археологічні дослідження на "Дніпрельстані". За останніми звістками одержаними в "Головнауці", закінчено археологічні розкопки в околицях Кічкаса. Історико-археологічна експедиція почала досліджувати територію від Кічкаса до Вільного порогу. В Кічкасі залишено спеціального доглядача, який доглядатиме за ґрунтовними роботами, а також буде стежити за знайденими речами під час викачки води з перемичок.

На Вільному порозі експедиція виявила три неолітичні стації, що мають велику наукову цінність. Досі на території стації над Вовчим горлом пощастило знайти по-над 1.000 річних річей. Одночасно досліджується стація на похилому острові.

Група археологів - Козар, Грінченко, Сапун досліджують могили на Дніпрових берегах. Ці могили в зв'язку з будівництвом "Дніпрельстану" будуть затоплені.

Всі речі здобуті на розкопках фотографуються і науково досліджуються. З цих річей наступної осені буде влаштовано виставку в Дніпропетровському. /"Комуни". ч. 198 б. р./

Передісторичні викопки біля Ярославля. В селі Собішині знайшов селянин Стефан Зозуля великих розмірів кістяк, по здогадах останок з якогось передісторичного звіря. /"Діло" ч. 175 б. р./

*****